

Arbetsmarknadsutskottets yttrande 2020/21:AU2y

Kommissionens arbetsprogram 2021

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 15 oktober 2020 att ge bl.a. arbetsmarknadsutskottet möjlighet att yttra sig över Kommissionens arbetsprogram 2021 – Ett livskraftigt EU i en känslig omvärld (COM(2020) 690).

Arbetsmarknadsutskottet föreslår att utrikesutskottet i sin granskning lyfter fram kommissionens aviserade handlingsplan för genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

I yttrandet finns två avvikande meningar (M, SD, C, KD).

Innehållsförteckning

- Utskottets överväganden.....3
- Kommissionens arbetsprogram 20213
- Inledning3
- Prioriteringar inom ramen för arbetsmarknadsutskottets ämnesområde3
- Utskottets ställningstagande.....5
- Avvikande meningar.....7
- 1. Kommissionens arbetsprogram 2021 (M, C, KD)7
- 2. Kommissionens arbetsprogram 2021 (SD).....8

Utskottets överväganden

Kommissionens arbetsprogram 2021

Inledning

Europeiska kommissionen presenterade den 20 oktober 2020 Kommissionens arbetsprogram 2021 – Ett livskraftigt EU i en känslig omvärld (COM(2020) 690). Det är det andra arbetsprogrammet för kommissionen under ledning av Ursula von der Leyen och präglas av covid-19-pandemin. Arbetsprogrammet är uppdelat i följande avsnitt:

- Den europeiska gröna given
- Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern
- En ekonomi för människor
- Ett starkare Europa i världen
- Främjande av vår europeiska livsstil
- En ny satsning på demokratin i Europa

Utrikesutskottet behandlar arbetsprogrammet i ett utlåtande. Samtliga utskott i riksdagen har möjlighet att yttra sig över arbetsprogrammet. Utrikesutskottet önskar svar på följande frågor:

- Finns alla relevanta förslag med i arbetsprogrammet eller fattas det viktiga förslag?
- Finns det förslag med i arbetsprogrammet som utskottet anser inte bör läggas fram?
- Har utskottet några kommentarer kring kommissionens prioriteringar eller övergripande strategiska inriktning?
- Är alla förslag lika prioriterade för utskottet att följa?
- Finns det i övrigt något särskilt kring hur frågorna har behandlats tidigare eller kommer att behandlas framöver i riksdagen som utskottet ser behov av att lyfta fram i förhållande till arbetsprogrammet?

Den 3 november 2020 presenterade Sveriges EU-kommissionär Ylva Johansson arbetsprogrammet för riksdagens ledamöter.

Prioriteringar inom ramen för arbetsmarknadsutskottets ämnesområde

Det är framför allt avsnittet En ekonomi för människor i Kommissionens arbetsprogram 2021 som berör arbetsmarknadsutskottets områden. I avsnittet talar kommissionen om en handlingsplan för att genomföra den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Kommissionen skriver följande:

Den europeiska pelaren för sociala rättigheter är ledstjärnan för Europas återhämtning och vårt bästa verktyg för att se till att ingen hamnar efter.

Vi tänker lägga fram en ambitiös handlingsplan för att se till att den genomförs fullt ut. Den handlingsplanen blir den här kommissionens viktigaste instrument för att bidra till socioekonomisk återhämtning och resiliens på medellång och lång sikt, i syfte att göra den digitala och gröna omställningen mer socialt rättvis. Vidare syftar den nya europeiska barngarantin, som tillkännagavs i ordförande Ursula von der Leyens politiska riktlinjer, till att minska barnfattigdomen och ojämlikheten genom att alla barn ska få tillgång till grundläggande tjänster som hälso- och sjukvård och utbildning.

Vidare skriver kommissionen om en ny arbetsmiljöstrategi och om en handlingsplan för den sociala ekonomin:

Med ledning av erfarenheterna av covid-19-pandemin och mot bakgrund av det föränderliga arbetslivet tänker kommissionen lägga fram en ny strategisk EU-ram för arbetsmiljö. Vi avser också att lägga fram en handlingsplan för den sociala ekonomin för att främja sociala investeringar och hjälpa aktörer i den sociala ekonomin och sociala företag att starta, expandera, vara innovativa och skapa arbetstillfällen.

Under rubriken Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern beskriver kommissionen sina planer på att förbättra arbetsvillkoren för plattformsarbetare:

För att garantera värdiga, tydliga och förutsägbara arbetsvillkor ska vi lägga fram ett lagförslag om förbättrade arbetsvillkor för personer som tillhandahåller tjänster via plattformar med syftet att säkerställa rättvisa arbetsvillkor och ett fullgott socialt skydd.

I avsnittet En ny satsning på demokratin i Europa presenterar kommissionen ett förslag som ska motverka mäns våld mot kvinnor:

Kommissionen står fast vid EU:s anslutning till Istanbulkonventionen och tänker lägga fram ett nytt förslag om att bekämpa könsrelaterat våld. Kommissionen tänker vidare föreslå att katalogen över europeiska brott utvidgas till att omfatta alla former av hatbrott och hatpropaganda.

I bilagan över initiativ för mer ändamålsenlig lagstiftning (s.k. Refit-initiativ) aviserar kommissionen en kontroll av EU:s lagstiftning för att förhindra mäns våld mot kvinnor och våld i hemmet:

Kontrollen av ändamålsenligheten kommer att bedöma vilken roll den befintliga EU-lagstiftningen har spelat för att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet och analysera dessa EU-åtgärders samstämmighet med internationella källor. Den kommer att identifiera luckor i lagstiftningen och analysera behovet av ytterligare åtgärder för att förbättra och samordna skyddet mot denna ihållande typ av könsdiskriminering. Kontrollen av ändamålsenligheten kommer att omfatta perioden från antagandet av varje rättsakt fram till och med 2020. Den kommer att omfatta alla EU:s medlemsstater.

Utskottets ställningstagande

I arbetsprogrammet för 2021 aviserar kommissionen bl.a. en handlingsplan för genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter (nedan kallad den sociala pelaren). Utskottet väljer att fokusera sitt yttrande på detta initiativ eftersom det är viktigt att den sociala pelaren genomförs på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att ett starkt socialt Europa kräver tillväxt, konkurrenskraft och ett dynamiskt näringsliv. Men det behövs också en politik som ser betydelsen av jämlikhet, jämställdhet och ett samhälle som håller ihop. Fler jobb behövs för att komma bort från fattigdom och ökar dessutom förutsättningarna för investeringar i offentligt finansierad välfärd. Utskottet vill dock understryka att ekonomisk tillväxt och fler jobb inte nödvändigtvis i sig leder till ett socialt rättvist, inkluderande eller jämlikt samhälle. Därför är det nödvändigt att EU-samarbetet har en stark social dimension med ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Ett starkt socialt Europa behövs också för att värna och stärka den sociala dialogen inom EU.

Utskottet kan konstatera att den pågående pandemin har drabbat Europa och resten av världen hårt. Utöver att många människor har insjuknat och tusentals avlidit, har pandemin orsakat en kraftig ekonomisk nedgång i Europa och hela världsekonomin. Företag har gått i konkurs och arbetslösheten har stigit snabbt. Ett starkt socialt Europa där EU:s medlemsländer samverkar för att främja och förbättra villkoren för EU:s arbetstagare behövs mer än någonsin.

Utskottet menar att den sociala pelaren i huvudsak innehåller de prioriteringar som behövs för att möta dessa utmaningar. Pelaren ger möjlighet till ett politiskt samarbete som kan bidra till förbättrade sociala villkor i medlemsländerna. Utskottet välkomnar därför att kommissionen i våras bjöd in till ett brett och öppet samråd om hur den sociala pelaren bör genomföras.

Utskottet vill återigen lyfta fram att en central utgångspunkt för EU-samarbetet måste vara att fördelningen av befogenheter mellan EU och medlemsstaterna på det socialpolitiska området respekteras. Inte minst gäller detta på arbetsrättens område. Den svenska arbetsmarknadsmodellen ska med kraft värnas i EU-samarbetet. Utskottet understryker i sammanhanget att den sociala pelaren inte har ändrat kompetensfördelningen utifrån EU-fördragen; den uppmanar medlemsländerna att själva agera på de områden där det behövs.

Det är angeläget att alla medlemsstater arbetar med att förbättra de sociala villkoren för sina medborgare och att medlemsstaterna utifrån sina förutsättningar tar initiativ till nödvändiga reformer. Utskottet delar den uppfattning som regeringen har uttryckt i olika sammanhang, nämligen att den sociala pelaren på EU-nivå främst ska genomföras genom existerande verktyg och processer för sysselsättnings- och socialpolitik inom ramen för den europeiska planeringsterminen. Det huvudsakliga ansvaret för genomförandet av den sociala pelaren vilar på medlemsstaterna samtidigt som en samordning på EU-nivå kan bidra till positiva resultat i medlemsländerna.

Utskottet vill avslutningsvis påminna om att det noga granskar och tar ställning till varje enskilt lagstiftningsinitiativ som kommer från EU på det socialpolitiska området. Utskottet var bl.a. starkt kritiskt till direktivförslaget om tydliga och förutsägbara arbetsvillkor i EU som numera är antaget. Utskottet har också gett sitt stöd till regeringen i den kritiska hållningen till det direktivförslag om rättvisa minimilöner som kommissionen nyligen presenterade. Planerna för dessa direktiv har dock funnits under lång tid, och kommissionen hade naturligtvis lagt fram förslagen även om den sociala pelaren inte hade antagits. Utskottet kommer alltid att verka för att varje EU-initiativ respekterar såväl arbetsmarknadens parter självständighet som de olika arbetsmarknadsmodeller som finns inom EU, inte minst den svenska.

Mot denna bakgrund föreslår utskottet att utrikesutskottet i sin granskning välkomnar kommissionens ambitioner om en handlingsplan för ett ändamålsenligt genomförande av den sociala pelaren, men utrikesutskottet bör samtidigt understryka att riksdagen kommer att fortsätta att noga granska och ta ställning till varje enskilt lagstiftningsinitiativ från EU på det socialpolitiska området.

Stockholm den 12 november 2020

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Mats Green

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Mats Green (M), Arman Teimouri (L), Anna Johansson (S), Saila Quicklund (M), Helén Pettersson (S), Martin Ådahl (C), Ali Esbati (V), Ann-Sofie Lifvenhage (M), Ebba Hermansson (SD), Johan Andersson (S), Serkan Köse (S), Leila Ali-Elmi (MP), Malin Danielsson (L), Johanna Haraldsson (S), Désirée Pethrus (KD) och Ludvig Aspling (SD).

Avvikande meningar

1. Kommissionens arbetsprogram 2021 (M, C, KD)

Mats Green (M), Saila Quicklund (M), Martin Ådahl (C), Ann-Sofie Lifvenhage (M) och Désirée Pethrus (KD) anför:

Vi har redan från början kraftigt avvisat den sociala pelaren då vi anser att den leder till mer överstatlighet på det socialpolitiska området. Vi kan konstatera att kommissionen de senaste åren, med hänvisning till den sociala pelaren, kommit med en lång rad förslag om bindande regler på det socialpolitiska området, inte minst på arbetsrättens område. Detta är något vi djupt beklagar.

EU står i dag inför stora utmaningar. Liksom utskottet ser vi att den ekonomiska kris som uppstått som en konsekvens av den pågående pandemin aktualiserar vikten av en fungerande inre marknad och en konkurrenskraftig ekonomi som tillhandahåller en stabil tillväxt där människor får möjlighet att ta sig från utanförskap och bidrag till arbete. Vi vill understryka att för att möjliggöra en återhämtning av ekonomin krävs sunda offentliga finanser och genomförande av strukturreformer på nationell nivå.

Andra akuta frågor som EU behöver ta sig an är samordning av migrationspolitiken och bekämpande av gränsöverskridande brottslighet och internationell terrorism. Vi ser hur EU-samarbetet idag ifrågasätts från flera håll, inte minst genom Storbritanniens utträde ur unionen. För att öka sin legitimitet måste EU ägna sig åt rätt saker. I detta sammanhang är det fel att EU fokuserar på att driva fram en gemensam socialpolitik.

Till skillnad från utskottet har vi sedan antagandet av den sociala pelaren 2017 varnat för att den kommer att leda till att kompetensfördelningen mellan EU och medlemsländerna urholkas. Vi konstaterar nu tre år senare att farhågorna har besannats. Det finns många exempel på detta. EU har antagit ett långtgående direktiv om arbetsvillkor och bindande regler om balans mellan arbete och privatliv. EU har vidare upprättat en gemensam arbetsmyndighet och försökt driva igenom kvotering i bolagsstyrelser. Bland de senaste förslagen ser vi införandet av minimilöner, vilket är ett direkt hot mot den svenska arbetsmarknadsmodellen. Vi ser också förslag om en gemensam arbetslöshetsförsäkring och en barngaranti med rätt till barnomsorg, som vi befärar ska bekostas med EU:s gemensamma medel.

Vår bestämda uppfattning är att dessa förslag är ett resultat av den sociala pelaren, som regeringen så ivrigt drev fram. Vi beklagar att utskottet inte ser detta. Förutom att dessa initiativ riskerar att undergräva den svenska arbetsmarknadsmodellen där arbetsmarknadens parter förhandlar om villkor på arbetsmarknaden öppnar de även för att EU fortsättningsvis kommer att bortse från den nationella kompetensen på det socialpolitiska och

arbetsrättsliga området. Om medlemsländerna en gång har accepterat att kompetensfördelningen överträds blir det framöver lättare för kommissionen att föreslå nya åtgärder på området. Vi är rädda för var det kan sluta och kan inte nog understryka att den nationella kompetensen måste respekteras. Samarbete på det socialpolitiska området bör främst ske genom förstärkt erfarenhetsutbyte, inte genom bindande lagstiftning på EU-nivå.

Mot bakgrund av detta anser vi att handlingsplanen för genomförandet av den sociala pelaren inte bör vara en prioriterad del i kommissionens arbetsprogram för 2021. EU-kommissionen behöver ta ett steg tillbaka på det socialpolitiska området och i stället fokusera på den ekonomiska återhämtningen efter coronakrisen. De sociala reformer som en del länder behöver genomföra, som att förbättra arbetslöshetsförsäkringen eller bygga ut barnomsorgen, är just ett nationellt ansvar och inget som EU ska använda sina resurser till att driva fram.

2. Kommissionens arbetsprogram 2021 (SD)

Ebba Hermansson (SD) och Ludvig Aspling (SD) anför:

Vi anser att varje medlemsland ska ansvara för sin socialpolitik och att detta är något som EU inte ska blanda sig i. Länder har olika förutsättningar och olika visioner för hur de vill att samhället ska se ut. Medan Sverige kommit långt när det gäller sociala frågor har flera andra länder mycket kvar att göra. Vi är oroliga att en samordning av socialpolitiken inom EU snarare leder till en försämring än en förbättring i Sverige.

Till skillnad från utskottet har vi sedan start varit emot den sociala pelaren då vi befarar att den leder till att EU får utökade befogenheter på det socialpolitiska området. Vi ser att pelaren blivit en ursäkt för EU-kommissionen och en del pådrivande länder att tvinga fram EU-lagstiftning på nya områden där medlemsländerna tidigare bestämt själva. Ju längre den utvecklingen går, desto svårare blir det att återta den nationella kompetensen.

Vi ser flera oroväckande exempel där EU gått fram med bindande direktiv på det arbetsrättsliga och socialpolitiska området. Direktiven om tydliga och förutsägbara arbetsvillkor och om balans mellan arbete och privatliv är några exempel på bindande regler som nu är antagna och måste genomföras i medlemsländerna. Ett aktuellt exempel som hotar hela den svenska arbetsmarknadsmodellen är direktivförslaget om minimilöner och senare i höst väntas kommissionen presentera ett direktivförslag om lönetransparens.

Vi har hela tiden varnat för att den sociala pelaren leder till att EU utvidgar sitt lagstiftningsområde, vilket riskerar Sveriges nationella självbestämmande. Trots detta har regeringen drivit på antagandet av pelaren. Det är en farlig utveckling då det i slutändan är EU-domstolen som tolkar de direktiv som EU har antagit och därmed avgör vad Sverige får och inte får göra.

Därför anser vi i motsats till utskottet att den här riktningen måste bromsas. De sociala frågorna bör återföras till den nationella arenan. Andra länder får gärna ta efter den svenska modellen, men vi vill inte att Sverige ska behöva anpassa sig efter länder som har sämre fungerande arbetsmarknadsmodeller och sämre välfärd. EU måste ägna sig åt frågor där det finns ett tydligt mervärde för alla medlemsländer, som t.ex. handel och terrorbekämpning.

Mot bakgrund av detta anser vi att kommissionen helt bör backa när det gäller de sociala frågorna i arbetsprogrammet. Arbetsprogrammet bör enligt oss fokusera på ett fåtal områden där EU kan göra nytta, och där ingår inte socialpolitiken.